

Kansallisarkisto

Valokuvien seulontakriteereitä
20.12.2022

Valokuvien erityispiirteitä historiallisina dokumentteina

Arkistoaineiston seulonta perustuu arvonmääritykseen, jossa aineistoa, asiakirjallista tietoa, tarkastellaan sen sisältämän arkistollisen arvon perusteella. Arkistollinen arvo viittaa aineiston tutkimusarvoon historiallisena dokumenttina tai muuhun sellaiseen arvoon, jonka takia aineisto luetaan osaksi asiakirjallista kulttuuriperintöä.

Valokuvia seulotaan yleensä kappale kerrallaan. Se tekee seulonnasta työlästä, mutta myös haasteellista sen vuoksi, että yleiset seulontakriteerit laaditaan kokoelmatasolla. Tässä dokumentissa esitellään erityisesti valokuvien seulonnassa hyödyllisiä kriteereitä. Toisaalta valokuva on yleensä osa valokuvakokoelmaa, jolla voi olla kokoelmana arkistollista arvoa. Eniten arvoa on systemaattisesti muodostuneella tai kerätyllä, ajallisesti kattavalla kokoelmalla. Esimerkkejä ovat pitkäaikaisten, palveluiltaan monipuolisten ja ammattitaitoisten valokuvaamojen kokoelmat, merkittävien henkilöiden yksityiset kokoelmat, vanhat sukualbumit sekä merkittävää ajanjaksoa, tapahtumaa, ilmiötä tai arkielämää kuvaavat kokoelmat.

Arkistollisen arvon voidaan katsoa jakautuvan todistus- ja informaatioarvoon. Todistusarvolla tarkoitetaan asiakirjallisen tiedon arvoa sen toiminnan dokumentaationa, jonka tuloksena tieto on syntynyt. Informaatioarvolla tarkoitetaan asiakirjatiedon merkitystä elämää, yhteiskuntaa ja yhteiskunnallisia ilmiöitä yleisesti dokumentoitavana tietona. Kun tarkastellaan valokuvia historiallisina dokumentteina, informaatioarvo korostuu suhteessa todistusarvoon. Valokuvat voivat antaa arvokasta tietoa henkilöistä, paikoista, aiheista tms., joiden kanssa valokuvaaja tai taho, jolle valokuvat ovat kertyneet, on ollut tekemisissä. Luonnollisesti valokuvat myös todistavat valokuvaajan ja usein myös niiden haltijan toiminnasta, mutta valokuvien arvonmäärityksessä todistusarvolla on suhteessa pienempi rooli kuin arkistoaineistojen arvonmäärityksessä yleensä.

Valokuva-aineistojen erityispiirteet asettavat useita haasteita arvonmääritykselle ja seulonnalle. Etenkin digiaika on merkinnyt valokuvien määrän räjähdysmäistä kasvua. Siitä syystä valokuvien seulontaan tulisi kiinnittää huomiota jo niiden ensimmäisessä käsittelyvaiheessa. Valokuvien digitaalista säilyttämistä ja arkistointia koskevat samat haasteet kuin muitakin digitaalisia aineistoja. Analogisessa muodossa olevien valokuvien säilyttämisessä on otettava huomioon restaurointikustannukset, minkä vuoksi niiden arkistollisen arvon arviointiin on suhtauduttava jatkuvana prosessina.

Ihmisinä meillä on vahva tunneside ottamiimme tai omistamiimme valokuviin. Valokuvilla on henkilökohtaista muistoarvoa. Siitä syystä omia valokuvia voi olla haasteellista arvioida vain arkistollisen arvon näkökulmasta.

Valokuvien tunnistamis- ja muilla kuvailutiedoilla on merkitystä valokuvien arvonmäärityksen näkökulmasta. Tunnistamattomat valokuvat menettävät informaatioarvoaan, vailla asia- tai arkistoyhteyttä olevat kuvat todistusarvoaan. Valokuvien nimeäminen ja järjestäminen eivät ainoastaan kerro valokuvissa esiintyvistä henkilöistä, aiheista ja paikoista vaan ne liittävät valokuvat myös niiden haltijaan.

Valokuviin liittyvät tekijänoikeudet voivat rajoittaa valokuvien käyttöä arkistointitarkoituksiin vuosikymmeniä, mutta ne eivät estä itse arkistointia eivätkä niin ollen vaikuta arvonmääritykseen. Sama koskee valokuvista ilmeneviä henkilötietoja.

Seulontakriteereitä

1. Ikä ja museaalinen arvo

- 1800-luvun ja 1900-luvun alun valokuvat ovat harvinaisia sekä määrältään että tietolähteinä
- 35 mm kamera muutti valokuvauksen luonteen vuoden 1932 jälkeen, mistä seurauksena on ollut 35 mm valokuvien suuri määrä
- ⇒ tiukat kriteerit etenkin toisen maailmansodan jälkeen otettujen analogisten valokuvien seulontaan
- nykyisin kuka tahansa voi ottaa valokuvan milloin vain mistä tahansa

2. Aihe

- valokuvien priorisointi aiheen mukaan
  - aiheen yhteiskunnallinen, kulttuurinen tai historiallinen merkittävyys paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti tai kansainvälisesti
  - tunnettuja henkilöitä, paikkoja, ilmiöitä ja tapahtumia kuvaavat valokuvat
  - arjen ja työn historiaa kuvaavat valokuvat
  - uutisvalokuvat
  - aihetta kuvaavien kuvien harvinaisuus/yleisyys
- seulonta aiheen mukaan on riskialtista: valokuvan tieto voi olla kerroksellista, moniulotteista, ja valokuvalla on erityinen kyky dokumentoida arkea, jokapäiväistä elämää

3. Ainutlaatuisuus ja alkuperäisyys

- ainutlaatuinen todiste valokuvan ottajan tai omistajan toiminnasta tai ainutlaatuista tietoa jostain henkilöstä tai asiasta
- vältettävä (muualla säilytettävien) valokuvien kaksoiskappaleiden tietoista säilyttämistä (esim. lehtikuvat), ellei niillä ole todistearvoa valokuvan ottajan tai omistajan toiminnasta
- negatiivi on analogisen valokuvan alkuperäiskappale ja omaa arkistoteoreettisestikin valokuvavedosta suuremman säilytysarvon; jos negatiivit ovat tallessa toisessa arkistossa, valokuvavedokset on mahdollista hävittää, ellei niillä ole em. todistusarvoa

4. Identifiointi ja löydettävyys

- valokuvan luotettavuus ja käytettävyys riippuvat tunnistamistiedoista (kuvauskohde, aika, paikka, valokuvaaja, konteksti)
- järjestäminen, luettelointi ja dokumentointi
- täysin tunnistamattomat valokuvat voidaan hävittää, ellei niillä ole säilytysarvoa ikänsä, ainutlaatuisuutensa tai kauneutensa puolesta

5. Tekninen laatu ja vauriot

- epätarkkuus, valottuneisuus, kosteus- ym. vauriot vähentävät valokuvan informaatioarvoa
- lisäksi pieni kuvakoko tai resoluutio voi vähentää kuvan julkaisukelpoisuutta

6. Materiaali

- materiaaliltaan heikosti säilyvien valokuvien säilyttämiskustannukset on otettava huomioon
- värin säilyttäminen valokuvavedoksissa voi olla kallista tai teknisesti mahdotonta
- arviointi vaatii teknistä asiantuntemusta

7. Määrä

- otanta tai näyte samaa aihetta/kohdetta toistavista valokuvista (tieteelliset valokuvasarjat, mainostarkoituksessa otetut valokuvat, samassa tapahtumassa otetut valokuvat jne.)
- otanta tehdään niin, ettei arkistollinen kokonaisuus rikkoudu

- valokuvakokoelmien riittävästä koosta ja monipuolisuudesta on huolehdittava, jotta valokuvien vertailu on mahdollista; vertailemalla voidaan arvioida valokuvien luotettavuutta, eritellä ajallisia muutoksia ja tehdä perusteltuja valintoja seulottaessa
- kokoelman arviointi on hyvä suorittaa aika ajoin uudestaan

8. Valokuvaaja

- tunnetun valokuvaajan valokuvat sinällään arvokkaampia kuin tuntemattoman ottamat, varsinkin jos kuvaajan ottamia valokuvia on vähän säilynyt
- valokuva henkilön mielipiteenä (todistusarvo) tai taideteoksena (ks. kohta 11)

9. Käyttösidonnaisuus

- joillakin valokuvilla on vain vähän arkistollista tai muutakaan toissijaista käyttöarvoa alkuperäisen käyttöarvon lakattua (esim. henkilöstökuvat, passikuvat, lomakuvat)

10. Tutkimuskäyttö (kysyntä)

- käyttötilastot apuna
- tulevaisuuden tarpeita vaikea arvioida

11. Valokuvaustaiteellinen tai -tieteellinen merkitys

- arviointi vaatii alan asiantuntemusta